

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ЗА ПОЗОВНИМИ ЗАЯВАМИ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ЦЕНТРУ КОМПЛЕКТУВАННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ

FEATURES OF PROCEEDING IN CASES BASED ON LAWSUITS OF THE TERRITORIAL CENTER FOR RECRUITMENT AND SOCIAL SUPPORT

Рой О.В., к.ю.н.,

адвокат, помічник-консультант народного депутата України, консультант

Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів

Стаття присвячена особливостям провадження у справах за позовними заявами територіального центру комплектування та соціальної підтримки. Верховною Радою України було ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку» від 11.04.2024. Вказаним законодавчим актом було внесено зміни також до Кодексу адміністративного судочинства України та розширено повноваження територіального центру комплектування та соціальної підтримки щодо звернення із позовною заявою про застосування тимчасового обмеження у праві керування транспортним засобом під час мобілізації стосовно громадян України, які не виконали вимоги.

З урахуванням положень законодавства, запропоновано дефініцію територіального центру комплектування та соціальної підтримки. Вказано, що законодавцями та Кабінету Міністрів України рекомендовано звернути увагу на наявність неточностей, прогалин у прийнятій нормативній базі. У науковій статті обґрунтовано, що строк для подачі позовної заяви визначено досить коротким, проте така норма сприятиме стабільності та визначеності правовідносин, у разі його пропущення, і недопущення порушення прав громадян в подальшому.

Звернуто увагу, що положення статті 283-2 Кодексу адміністративного судочинства України мають дискусійні положення щодо форми та змісту позовної заяви, та можуть тлумачитися як порушення принципу рівності. Зазначено, що відсутні пільги щодо сплати судового збору за звернення із позовною заявою із вказаної категорії справ, що є додатковим навантаженням на бюджет України.

Акцентовано увагу на виключному переліку підстав для відмови у задоволенні позову, що є потенційним позбавленням відповідача (громадянина України) у запереченні проти позову з інших підстав. Досліджено питання судової статистики в частині навантаження на місцеві суди загальної юрисдикції та, як наслідок, потенційні порушення строків розгляду справ.

Зроблено висновок, що Україна в умовах воєнного стану має вживати активних заходів, у тому числі, шляхом змін та гармонізації законодавства.

Ключові слова: позовна заява, територіальний центр комплектування, тимчасове обмеження, транспортний засіб, адміністративний процес, позовна заява, право керування.

The article is devoted to the specifics of proceedings in cases based on lawsuits filed by the territorial recruitment and social support center. The Verkhovna Rada of Ukraine adopted the Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding Certain Issues of Military Service, Mobilization, and Military Registration" dated April 11, 2024. The specified legislative act also amended the Code of Administrative Procedure of Ukraine and expanded the authority of the territorial recruitment and social support center to file a claim for the application of a temporary restriction on the right to drive a vehicle during mobilization against citizens of Ukraine who have not complied with the requirements.

Taking into account the provisions of the legislation, the definition of the territorial center of recruitment and social support is proposed. It is indicated that the legislators and the Cabinet of Ministers of Ukraine are recommended to pay attention to the presence of inaccuracies and gaps in the adopted regulatory framework. In the scientific article, it is justified that the term for filing a lawsuit is defined as quite short, but such a rule will contribute to the stability and certainty of legal relations in the event of its omission and the prevention of future violations of the rights of citizens.

Attention is drawn to the fact that the provisions of Article 283-2 of the Code of Administrative Procedure of Ukraine have debatable provisions regarding the form and content of the statement of claim and may be interpreted as a violation of the principle of equality. It is noted that there are no benefits regarding the payment of the court fee for filing a claim from the specified category of cases, which is an additional burden on the budget of Ukraine.

Attention is focused on the exclusive list of reasons for refusing to satisfy the claim, which is a potential deprivation of the defendant (a citizen of Ukraine) in objecting to the claim on other grounds. The issue of judicial statistics in terms of the burden on local courts of general jurisdiction and, as a result, potential violations of the terms of consideration of cases has been studied.

It was concluded that Ukraine, under the conditions of martial law, should take active measures, including through changes and harmonization of legislation.

Key words: claim, territorial picking center, temporary limitation, vehicle, administrative process, lawsuit, right to drive.

Виклики сьогодення спонукають державу вносити зміни у законодавчу базу шляхом посилення заходів реагування на потенційне порушення законодавства. Ключовим питанням на сьогодні є захист територіальної цілісності та суверенітету України, а тому, численні зміни вносяться саме до законодавства про мобілізацію. Відтак, шляхом довгих дискусій, у Верховній Раді України було ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку» (надалі – Закон № 3633) [1]. Вказаним нормативним актом було внесено ряд змін до інших законів, у тому числі, розширено повноваження територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (надалі – ТЦК та СП). Тому перед науковою спільнотою ставляться питання аналізу внесених змін, відповідності повноважень ТЦК та СП і специфіки реалізації повноважень ТЦК та СП у зверненні до адміністративного суду із позовною заявою. Так як, з однієї сторони цілком правильним є законодавче врегулювання питань мобілізації

та заходів впливу, а з іншої – чинна редакція законодавства має ряд дискусійних положень.

Метою дослідження є аналіз нормативної бази щодо прав та повноважень ТЦК та СП щодо звернення до суду, виявлення проблем під час розгляду судових справ та напрацювання рекомендацій щодо вдосконалення правової бази і процедури розгляду судових справ.

Науковими дослідженнями загальних питань адміністративного права та процесу займалися такі юристи-практики та вчені-адміністративісти, як О. Ф. Андрійко, Я. О., Т. О. Коломощ, О. М. Пасенюк, Ю. С. Педько, Я. С. Рябченко, М. І. Смокович та інші. Щодо ТЦК та СП науковими розробками займалися такі вчені, як: О. В. Коваль, С. В. Курінний та інші.

Натомість, відсутні ґрунтовні дослідження в означеній сфері, що пояснюється, по-перше, законодавчими змінами, що внесені лише у квітні 2024, а, по-друге, кількість судових справ за участі ТЦК та СП в більшій мірі відносились до категорії позовів щодо публічної служби.

Наразі, ТЦК та СП проходять процедуру реформування, оскільки чинна нормативна база є застарілою, а реалії сьогодення, вимагають чіткого правового регулювання, що сприятиме ефективному функціонуванню системи державних органів. Територіальний центр комплектування та соціальної підтримки відноситься до суб'єкту владних повноважень, у розумінні Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України).

Територіальні центри комплектування та соціальної підтримки є органами військового управління, що забезпечують виконання законодавства з питань військового обов'язку і військової служби, мобілізаційної підготовки та мобілізації. Територіальні центри комплектування та соціальної підтримки Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя є юридичними особами публічного права, мають самостійний баланс, реєстраційні рахунки в органах Казначейства. Районні територіальні центри комплектування та соціальної підтримки є відокремленими підрозділами відповідних територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя [2].

Тому, з урахуванням положень законодавства та наукових праць, пропонується визначити більш чітку дефініцію ТЦК та СП, як суб'єкту владних повноважень, що забезпечує виконання законодавства з питань військового обов'язку і військової служби, мобілізаційної підготовки та мобілізації, шляхом здійснення ним публічно-владних управлінських функцій в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією і законами України, для практичного виконання завдань і функцій держави у сфері військового управління.

Новелою законодавства, що вступило в силу 18.05.2024, було запровадження заходів впливу з боку ТЦК та СП. Так, у ст. 27 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» (далі – Закон № 3543) визначено, що у разі неможливості провести адміністративне затримання органами поліції, керівник ТЦК та СП надсилає вимогу про виконання обов'язку (обов'язків) військовозобов'язаним, резервістом. У разі якщо громадянин добровільно не виконав зазначеного у ній обов'язку (обов'язків), ТЦК та СП звертається до суду з приводу тимчасового обмеження такого громадянина у праві керування транспортним засобом під час мобілізації – на строк до виконання або відкликання такої вимоги [3].

Аналогічні норми викладено у Положенні про ТЦК та СП, за якими, керівник територіального центру комплектування та соціальної підтримки зобов'язаний звертатися до суду із позовною заявою про застосування тимчасового обмеження у праві керування транспортним засобом під час мобілізації стосовно громадян України, які не виконали вимоги ТЦК та СП [2].

Натомість, слід вказати, що у п. 9 (функції ТЦК та СП) та у п. 8 (завдання ТЦК та СП) Положення про ТЦК та СП [2] відповідні функції та завдання у ТЦК та СП не визначені. У свою чергу, слід вказати, що Закон № 3543 [3], Положення про ТЦК та СП [2] та Порядок організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів [4] – не містять форми вимоги ТЦК та СП.

У Конституції України, що містить норми прямої дії вказано, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [5].

А тому, як законодавцеві, так і Кабінету Міністрів України слід звернути увагу на врегулювання неточностей, прогалин у прийнятій нормативній базі щодо повноважень та діяльності ТЦК та СП.

Також, слід вказати, що вимога ТЦК та СП може бути оскаржена до адміністративного суду як правовий акт

індивідуальної дії, що прийнято ТЦК та СП при виконання публічно-владних управлінських функцій – предметна юрисдикція адміністративних судів (ст. 19 КАС України), та звернутись із заявою про забезпечення позову у порядку ст. 150 КАС України [6]. Натомість вказане питання буде предметом подальших наукових пошуків.

Законом № 3633 [1] було доповнено КАС України статтею 283-2 та визначено особливості провадження у справах за позовними заявами ТЦК та СП з приводу тимчасового обмеження громадян України у праві керування транспортним засобом під час мобілізації [6].

Щодо підстав подання позовної заяви до суду законодавцем визначено, що у разі невиконання громадянином України у строки, встановлені Законом № 3543, вимоги ТЦК та СП про виконання обов'язку (обов'язків) військовозобов'язаним, резервістом ТЦК та СП звертається до суду із позовною заявою про застосування судом тимчасового обмеження такої особи у праві керування транспортним засобом під час мобілізації [6].

Строк позовної давності встановлено у КАС України – 30 днів з дня виникнення підстав. Вказаний строк для подачі позовної заяви визначено досить коротким, проте така норма сприятиме стабільності та визначеності правовідносин, у разі його пропущення, і недопущення порушення прав громадян в подальшому.

Слід звернути увагу, що ч. 2 ст. 283-2 КАС України у співставленні із ст. ст. 160–161 КАС України не містить таких вимог щодо зазначення у позовній заяві: ідентифікаційного коду (ЄДРПОУ) позивача; перелік документів та інших доказів, що додаються до заяви; зазначення доказів, які не можуть бути подані разом із позовною заявою (за наявності), зазначення щодо наявності у позивача або іншої особи оригіналів письмових або електронних доказів, копії яких додано до заяви; документу про сплату судового збору або документи, які підтверджують підстави звільнення від сплати судового збору відповідно до закону [6].

Тому положення ч. 2 ст. 283-2 КАС України щодо форми та змісту позовної заяви мають дискусійні положення, та можуть тлумачитися як порушення принципу рівності, оскільки суб'єкту владних повноважень, що має домінуюче становище за рахунок державного апарату, визначаються спрощені вимоги у зверненні до суду.

У даному випадку судам необхідно застосовувати до таких позовних заяв як загальні норми КАС України, так і спеціальні норми, що будуть доповнювати їх. Проте, вказані проблеми, у разі практичної наявності, можуть бути виправлені або законодавцем, або вищими судовими інстанціями під час оскарження.

У ст. 6 Закону України «Про судовий збір» відсутні пільги ТЦК та СП щодо сплати судового збору [7]. Відповідні висновки зроблено судами, зокрема, в ухвалях апеляційних адміністративних судів від 16.08.2023 у справі № 480/1545/23 [8], від 17.08.2023 у справі № 300/2841/23 [9].

Тому питання реалізації ст. 283-2 КАС України для ТЦК та СП прямо залежить від бюджетних асигнувань ТЦК та СП на сплату судового збору.

Разом з тим, дискусійним є положення п. 8 ч. 2 ст. 283-2 КАС України щодо доказів надсилання копії позову та копій доданих документів відповідачу з урахуванням положень ст. 44 цього Кодексу [6]. На нашу думку, правильним є викладення вказаної норми аналогічно абзаців 1-2 ч. 2 ст. 161 КАС України, що регламентує порядок надіслання позовної заяви та додатків до неї як при подачі позову в електронній формі, так і в паперовій.

Окремої уваги заслуговують положення ч.ч. 8–9 ст. 283-2 КАС України, що визначають перелік підстав для відмови у задоволенні заявлених ТЦК та СП вимог [6].

Законодавцем, попередньо, визначено виключний перелік підстав для відмови, натомість позбавлено відпо-

відача (громадянина України) у запереченні проти позову з інших підстав, наприклад, у зв'язку із порушення його прав, порушенням процедури чи іншого, що на основі сталої судової практики, є підставами для відмови у задоволенні позовних вимог суб'єкту владних повноважень.

Тимчасове обмеження у праві керування транспортним засобом встановлюється на строк до виконання або відкликання вимоги ТЦК та СП [6].

Відповідно до ч. ч. 7–8 ст. 27 Закону № 3543 керівник ТЦК та СП який видав вимогу, не пізніше наступного робочого дня з дня виконання вимоги/призову громадянина видає громадянину та/або його представнику або направляє до виконавчої служби документ, який підтверджує виконання вимоги.

Натомість, ТЦК та СП, на даний час, є перезавантаженими питаннями мобілізації, а тому можуть виникнути проблеми у термінах видачі/направлення доказу виконання вимоги.

Рішення суду у справах, визначених ст. 283-2 КАС України, підлягають негайному виконанню в порядку, встановленому законом [6]. Проте, положення ст. 283-2 КАС України є неузгодженими із положеннями ст. 371 КАС України, що визначає перелік рішень суду, що підлягають негайному виконанню.

Додатково вказується, що 15-денний строк на апеляційне оскарження рішення у справах щодо тимчасового обмеження громадян України у праві керування транспортним засобом є надмірно коротким, тому пропонується розглянути внесення змін щодо встановлення загального строку у 30 днів.

Щодо питання предметної юрисдикції, то відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 20 КАС України справи за ст. 283-2 КАС України підсудні місцевим загальним судам, як адміністративним [6].

До прикладу, згідно базових показників роботи Печерського районного суду м. Києва за 2023 рік: фактична кількість суддів – 19, середня кількість справ та матеріалів, що перебували на розгляді в звітний період в розрахунку на одного суддю – 4 294 [10].

А тому, доречним є вирішення питання завантаженості судової системи, зокрема, судів загальної юрисдикції, та як наслідок – строків розгляду справ, дотримання принципів, повноти та всебічності при розгляді справ, оскільки категорія справ за ст. 283-2 КАС України буде додатковим навантаженням.

На основі дослідженого матеріалу, слід зробити висновок, що дефініція ТЦК та СП підлягає уточненню з урахуванням проведеного дослідження. Підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють діяльність ТЦК та СП мають деякі неточності, що можуть бути усунуті виконавчими органами влади. Особливо звернуто увагу на різне правове регулювання вимог до позовної заяви у ч. 2 ст. 283-2 КАС України та ст. 160–161 КАС України, що є потенційним порушенням принципу рівності, оскільки суб'єкту владних повноважень, що має домінуюче становище за рахунок державного апарату, визначаються спрощені вимоги у зверненні до суду. Стаття 283-2 КАС України визначає виключний перелік підстав для відмови у задоволенні позову ТЦК та СП, натомість відповідач (громадянин України) фактично позбавляється заперечення проти задоволення позову з інших підстав, а тому законодавцеві слід розглянути питання про внесення змін.

Додатково зазначається про дискусійність положень щодо строків апеляційного оскарження та негайного виконання рішення суду даної категорії справ.

Натомість, введення воєнного стану на всій території України було викликано повномасштабною військовою агресією проти України. Тому, держава, в особі державних органів, вживає необхідних заходів для виконання таких основних функцій, як оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності. Застарілі та недієві норми законодавства, однозначно, мають бути приведені у відповідність із реаліями сьогодення, проте із дотриманням основоположних прав, свобод людини і громадянина, а також у відповідності до правил нормотворення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку: Закон України від 11.04.2024 №3633-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3633-20#Text> (дата звернення: 22.05.2024).
2. Положення про територіальні центри комплектування та соціальної підтримки. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 № 154. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/154-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.05.2024).
3. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12/conv#n420> (дата звернення: 23.05.2024).
4. Про затвердження Порядку організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2022 № 1487. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1487-2022-%D0%BF/ed20240518#Text> (дата звернення: 25.05.2024).
5. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
6. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 25.05.2024).
7. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2012, № 14, ст. 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text> (дата звернення: 25.05.2024).
8. Ухвала Другого апеляційного адміністративного суду від 16.08.2023 у справі № 480/1545/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112877766> (дата звернення: 26.05.2024).
9. Ухвала Восьмого апеляційного адміністративного суду від 17.08.2023 у справі № 300/2841/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112879030> (дата звернення: 26.05.2024).
10. Базові показники роботи Печерського районного суду м. Києва за 2023 рік. URL: https://pc.ki.court.gov.ua/sud2606/pokazniki-diyalnosti/work_results/ (дата звернення: 26.05.2024).